

Muurflora reportage

Nederland verstedelijkt. Maar biodiversiteit is belangrijk, dus hoe krijgen we meer groen in de stad? Amersfoort heeft alvast rijk begroeide kademuren.

Klootjesboom, muurfijnstraal en wolfspoot, Amersfoort heeft het

Joop van Drie, met stok, en Nico Scheerder aan het roer bij de Amersfoortse kademuren. Onder: guldenroede en een varen. Linkerpagina: pijlkruid.

tekst Louël de Jong
foto's Werry Crone

Het is een zwoele avond. Zomer 2021 laat hier en daar te wensen over, maar nu voelt het zacht en is er een lage zon. “We hebben een bloemenpracht dit jaar. Dat is juist te danken aan het wisselvallige weer, en de regen”, zegt Joop van Drie, initiatiefnemer van vaartocht ‘De natuur op de kademuur’ in Amersfoort. Collega ‘groene schipper’ Nico Scheerder knikt instemmend: “De plantjes zijn dit jaar opvallend mooi.”

Het gaat goed met de muurflora. Neem de steenbreekvaren. Bij de telling in 1989 waren er elf, nu zo’n vijftienhonderd. “Vroeger haalden wij schippers ons koffiebekertje door de gracht om de varen extra te bewateren, zo trots waren we op dat zeld-

zame, ranke plantje. Inmiddels heeft hij zich verspreid en komen liefhebbers uit het hele land kijken”, zegt Van Drie. Er bloeien meer bijzondere soorten op de kademuren, zoals de schubvaren, tongvaren en stijve naaldvaren. Sommige zijn beschermd, andere niet, maar interessant zijn ze: varens behoren tot de oudste planten ter wereld. Er zijn fossielen gevonden van ruim 400 miljoen jaar oud. Er zat eens een groep varenexperts bij hem in de boot die lyrisch was over de kwetsbare moerasvaren: “Daarvan hebben we er slechts één. Voortplanting gaat normaal via de sporen, deze vermeerdert zich via de wortelstok. Jammer genoeg kan ik hem niet laten zien, de muur aan de Zuidsingel wordt gerestaureerd.”

Voor de duidelijkheid: de muurflora bestaat zeker niet alleen uit varens. En de boot ligt nog steeds dobberend aan de steiger bij het vertrekpunt. Over bijna elk plantje valt iets te vertellen en hier aan het begin bloeien al zo’n twintig soorten. Van Drie wijst ze aan met een bamboestok: “Muurfijnstraal. Prachtig, met witroze, madeliefachtige bloeme-

tjes. In 1993 voor het eerst in Nederland gezien, in het Westelijk Havengebied in Amsterdam. Vermoedelijk zaten de zaadjes in schapenwol uit Mexico waar het plantje vandaan komt. En daar, klein glaskruid. Dat dankt zijn naam aan het wat ruwe blad dat heel vroeger gebruikt werd om glaswerk en ramen te poetsen.” Eerst groeide het plantje alleen op de Koppelpoort, de water- en landpoort die zo bepalend is voor het stadsaanzicht. Bij renovatiewerkzaamheden in de jaren negentig spaarde de gemeente het plantje, wat beloond werd met een prestigieuze prijs van Europa Nostra, een internationale federatie voor het behoud van cultureel erfgoed.

Nadat nog even is geweest op de bijzondere bloemenkrans langs de steel van de wolfspoot, sporen de schippers elkaar aan de motor te starten. Er valt nog zoveel te zien.

We varen door historische grachten. Langs oude kademuren, afgewisseld door gerenoveerde stukken muur. We bukken onder lage bruggen, zien waterplanten en vooral veel muurplanten. Er zijn hier ruim tweehonderd soorten. Er bloeit gele

helmbloem en hartgespan, een geneeskrachtig kruid met onder meer een kalmerende werking op het hart. Er is rozerode spoorbloem, ook bekend als rode valeriana, uit de kamperfoeliefamilie. Soms moet je goed kijken. Naar de gele watergentiaan of roze muurleeuwenbek bijvoorbeeld: prachtig, maar heel fijntjes. Niets is aangeplant. Het groen heeft zichzelf in de loop der jaren verspreid, en daar is hier zorgvuldig mee omgegaan.

Amersfoort is pionier als het gaat om begroeide kademuren. Veel steden, waaronder Amsterdam, willen vergroenen. Een hoge biodiversiteit in de stad is gunstig voor het welzijn en welbevinden van de bewoners. Bloeiende kademuren leveren een bijdrage, maar hoe krijg je zo’n muur stevig én groen? Wat is de juiste constructie? “In onze boten zaten stadsecologen van allerlei steden”, zegt Van Drie trots. “Wij houden hier al jaren rekening met de muurflora. Het voegwerk tussen de stenen bestaat uit een speciaal soort zand, afkomstig uit Maarn, vermengd met weinig cement en een beetje kalk – vanwege die kalk zijn de pinkster-

bloemen hier bijvoorbeeld spierwit, niet lila zoals in het weiland. Muurplanten schieten wortel in voegen en scheuren, maar groeien verder óp de muur, niet erin. Alleen houtige planten moet je niet hebben, die beschadigen de muur.”

Belangstelling voor de natuur was er al vroeg. Van Drie is boerenzoon. Tot z’n vijftienvingste woonde en werkte hij op de boerderij. De rest van de familie bezat boomkwekerijen. Toch schoorde hij zich om tot timmerman, om vervolgens jarenlang les te geven in dat vak. In zijn vrije tijd werd hij schipper op de Waterlijn die rondvaarten verzorgt in de oude binnenstad van Amersfoort. “Ik vroeg waarom er niets over de plantjes werd verteld, waarop de eigenaar voorstelde dat ik dat op poten zou zetten. Dat was tweeëntwintig jaar geleden. Inmiddels heb ik eindeloos veel boeken gelezen, weet ik precies wat waar bloeit en heb ik zes groene schippers opgeleid.”

Bij het restaureren en schoonmaken van de oude muren verdwijnen weleens planten. Maar unieke of beschermde soorten worden gespaard, zoals het klein glaskruid en de moe-

“We haalden ons koffiebekertje door de gracht om de varen extra te bewateren”

“In principe laten we zelfs brandnetels staan, die zijn voedsel voor veel vlinders”

rasvaren. In die gevallen wordt het stuk muur waarop de plant groeit in z’n geheel eruit geboord en bewaard in de opslag. Vervolgens wordt het weer in de nieuwe kademuur geplaatst. Met plant en al. Gisteren kreeg Van Drie melding van de gemeente dat er wat tanzad weg moet, die verstikt de andere planten. “Ben ik het mee eens. Maar in principe laten we zelfs brandnetels staan. Die zijn voedsel voor veel vlindersoorten.” Dan wordt de boot nog even stilgelegd ter hoogte van een voormalig klooster. Hij wijst op de pimpernot: “Klootjesboom’ noemen de nonnen hem ondeugend, vanwege de dubbele ronde zaden – een soort noten. Daarvan maakten ze trouwens rozenkransen.”

Bij terugkomst bij de aanlegsteiger kijkt collega Scheerder nog eens naar de steenbreekvaren en muurleeuwenbek, zijn favorieten: “Als je de schoonheid hiervan niet ziet gaat er echt iets aan je voorbij.”

In de zomermaanden is er elke twee weken, op woensdagavond, een boottocht ‘De natuur op de kademuur’ (amersfoort-rondvaarten.nl).